

دانشگاه اصفهان؛ دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رویکرد تحلیلی معنویت از دیدگاه متفکران مسلمان معاصر

استاد راهنما:

مجید صادقی

استاد مشاور:

جعفر شانظری

نویسنده:

الهام نعمتی

تاریخ نگارش:

چکیده:

معنویت و رویکردهای مختلف به آن، از مباحث مهم کلام جدید و دغدغه کثیری از متفکران و محققان این حوزه است که در قرن حاضر بسیار به آن توجه شده است. در بین متفکران مسلمان، چهار اندیشمند که در عین برخورداری از اشتراکات عقیدتی - فرهنگی، رویکردهای نسبتاً متفاوتی بر این مقوله دارند. آیت الله عبدالله جوادی آملی، سید حسین نصر، عبدالکریم سروش و مصطفی ملکیان که هر چهار دین پژوه مسلمان، شیعی و ایرانی هستند لکن در مواضعی اختلاف نظرهایی که بعضاً اساسی است در باب معنویت دارند، این اختلافات در مباحثی همچون تعریف معنویت، رابطه دین و معنویت، دنیاگرایی و معنویت و راه‌های وصول به معنویت خود را نمایان ساخته است. در گند و کاوی که در آثار این شخصیت‌ها انجام شد، خطوط برجسته‌ای در محورهای ذیل قابل تأمل و پیگیری است: الف) آقای جوادی آملی بر معنویتی تأکید می‌کند که بر پایه و مبتنی بر دین اسلام باشد و معتقد است انسان‌ها به برکت وحی به معرفتی دست می‌یابند که در پرتو آن می‌توانند به معنویت حقیقی و الهی نائل شوند. ب) سید حسین نصر، معنویت در اسلام که از باطن و سنت سرچشمه گرفته باشد را می‌پذیرد و اصل و اساس معنویت را به درونی بودن آن می‌داند که انسان را از درون به حقیقت الهی پیوند می‌زند. نگاه او به دین بیشتر به لایه‌های عرفانی و باطنی آن است. ج) عبدالکریم سروش، بر اساس این اعتقاد که ما همواره با فهم جدیدی از دین مواجهیم، در نتیجه معنویت حاصله را هم متحول دانسته و معتقد است معنویت امری شخصی و فردی است و چه بسا در شرایط و اقتضائات زمانی مختلف متفاوت باشد. د) مصطفی ملکیان، بر لزوم تلاش برای جمع میان عقلانیت و معنویت تأکید زیاد دارد، زیرا در نظر وی، معنویت چیزی جز تدین عقلانی یا عقلانیت دینی نیست. او معنویت را مقوله‌ای جدا از دین دانسته و

دغدغه رواج معنویت عمومی سکولار همچون طب عمومی دارد. ه) با دقت در موارد قبل، یکی از بنیادی‌ترین نقطه اشتراک این چهار متفکر مذکور بحث مطابقت معنویت با دین شکل می‌گیرد، منتها با این تفاوت که برخی با حضور حداکثری دین در این مورد موافقند و برخی با حضور حداقلی دین. امید است که این پژوهش کمک موثری در زمینه مسائل معنوی باشد.

واژگان کلیدی:

معنویت، دین، سکولاریسم، حقیقت دین، ارتباط معنویت با دین، جوادی آملی، نصر، سروش، ملکیان